

*Макарук Л. Л.,
доктор філологічних наук,
професор кафедри прикладної лінгвістики
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

ІДЕНТИФІКАЦІЯ АМЕРИКАНСЬКИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ КРИЗЬ ПРИЗМУ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ МОДУСІВ В АНГЛОМОВНОМУ МАСМЕДІЙНОМУ КОМУНІКАТИВНОМУ ПРОСТОРИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню соціокультурних цінностей американців кризь призму мультимодальних модусів у масмедіа. Встановлено, що в англomовному масмедійному комунікативному просторі невербальні засоби є потужним джерелом соціокультурної інформації, яка стосується американського етносу. За кожним із них стоїть певна історія та події, унаслідок яких вони увійшли до масмедійного середовища. Більшість із них супроводжують статті, у яких немає посилання на них. Частина функціонує в масмедійному просторі як карикатури, шаржі, замальовки. Незначний відсоток репрезентує інформацію, що додатково розкриває зміст, доповнює статтю новими відомостями. Окремі ж невербальні компоненти, які відображають американські цінності, реалії, стереотипи, настільки сильно вкорінилися в медіа, що не потребують жодних пояснень, і статті, до яких вони належать, не подають жодних тлумачень, оскільки ці компоненти давно вже отримали статус загальновідомих. Встановлено, що графічні одиниці – це не лише засоби передачі інформації, а й важливі накопичувальні знаки, які поступово акумулюють інформацію про етнічну культуру та зберігають її впродовж тривалого часу. Комічно-сатиричне змалювання подій і ситуацій за допомогою прототипів уможливило формування портретів американців, їхнього способу життя та ставлення до правлячої верхівки. У масмедійному комунікативному просторі ідентифіковано значну кількість текстів, у яких відомі політичні діячі мають комічні образи. Усі виявлені нами тексти із соціокультурними маркерами складаються з вербального та невербального складників. Ідентифіковані випадки, коли розкриття змісту тексту неможливе без ознайомлення з вербальною частиною, оскільки невербальна може мати велику кількість різних трактувань. Вербальний складник до певної міри обмежує довільні інтерпретації та в цей спосіб дає змогу ідентифікувати правильне значення, а отже, і належне розуміння.

Ключові слова: цінності, прапор, зображення, функції, стилістичні засоби.

Постановка проблеми. Аналіз показує, що в англomовному масмедійному комунікативному просторі особливе місце посідають зображення, які розміщують поряд із вербальною складовою частиною як доповнення до текстової. Їх залучення не є випадковим. Це добре продуманий крок, який успішно маніпулює аудиторією та впливає на процес сприйняття й обробки представленої інформації. Зауважимо, що графічні репрезентанти відображають уподобання сучасного соціуму, свідчать про його творчий потенціал, пріоритети у спілкуванні та проблеми, які турбують етнічну спільноту в певний період. У сучасних англomовних масмедіа впродовж тривалого часу

склалися свої традиції графічної організації інформації. Унаслідок аналізу періодики можна зробити висновок, що в усіх виданнях є набори графічних маркерів, які характерні для того чи іншого видання загалом і для оформлення масмедійного простору, однак не всі вони були докладно вивчені та обгрунтовані, що й зумовлює актуальність вибраної теми.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз англomовного масмедійного комунікативного простору свідчить про те, що сьогодні його не можна вивчати ізольовано, у межах лише одного лінгвістичного ракурсу. До його дослідження доцільніше підходити комплексно та не обмежуватися вивченням лексичних компонентів, оскільки, як показує корпус ілюстративного матеріалу, у масмедійному середовищі спілкування відбувається не лише вербальними засобами. Отже, англomовна писемна комунікація має мультимодальний характер [1]. Про це свідчить використання невербальних і паравербальних засобів. Значне збільшення їх спектра змусило лінгвістів по-новому підійти до розуміння комунікативного простору, переглянути традиційні парадигми, які тривалий час домінували в мовознавстві.

З огляду на ці тенденції спостерігаємо в сучасному англomовному масмедійному просторі функціонування невербальних засобів, які відбивають американські цінності, реалії, стереотипи та проблеми, що є найбільш актуальними впродовж певного періоду. Важливість дослідження зумовлена тим, що ілюстративні культурно значимі елементи не були об'єктом дослідження в розвідках вітчизняних і зарубіжних авторів. Закономірно, що науковий опис особливостей масмедійного комунікативного простору як мультимодального явища, у якому співіснують вербальні, невербальні та паравербальні засоби, потребує нових поглядів на функціонування писемного мовлення у прагматичному, соціокультурному і стилістичному вимірах, що й пояснює актуальність вибраної проблематики.

Мета розвідки полягає в докладному аналізі невербальних складників, що відбивають соціокультурні цінності американського етносу.

Виклад основного матеріалу. На шпальтах американських періодичних видань неодноразово натрапляємо на елементи невербальної природи, що є ідентифікаторами американського етносу. Насамперед ідеться про етнокультурну національну символіку США, зокрема їхній прапор (рис. 1). Він містить шість білих і сім червоних горизонтальних смуг, сукупність яких уособлює колонії, об'єднання яких сприяло утворенню США. У верхньому лівому куті (кутовій частині полотнища) на темно-синьому тлі розміщено 50 зірок, які символізують загальну кількість штатів.

Рис. 1 [2]

Загальновідомим є той факт, що вибір саме цих кольорів та елементів Джордж Вашингтон пов'язував із тим, що червоно-білі смуги нагадують необмежений простір і водночас свідчать про незалежність країни, про те, що її жителі вільні та мають власне волевиявлення. Унаслідок звернення до семантики кольорів варто зауважити, що в американській культурі червоний колір уособлює сміливість, бажання до перемоги шляхом боротьби, енергію та силу; білий – чистоту, волю, свободу та незайманість; синій – справедливість, стійкість, вірність, наполегливість, ретельність. Суверенітет країни покликаний уособлювати зірки.

У масмедійному комунікативному просторі полотнище американського прапора зазнає нечуваних модифікацій, виконує найбільш неординарні функції, неодноразово виступає в комічній ролі, зазнає неабиякого висміювання. Більше того, складно сказати, які функції він не виконує в масмедійному середовищі, вочевидь, не відповідає своєму первинному покликанию та заміщує чимало предметів повсякденного вжитку.

Зосередимо увагу на декількох прикладах, які уможливають докладне пояснення викладених нами тверджень. В англомовному масмедійному комунікативному просторі натрапляємо на значну кількість публікацій, особливо у виданнях *“Newsweek”* та *“The Economist”*, які містять культурно марковані зображення, що супроводжують різножанрові статті. На рисунках 2–6 усі ілюстрації комічного характеру зображають Дядечку Сема, що слугує прообразом США. Ніхто сьогодні не може достеменно спростувати або підтвердити припущення щодо того, чи існував насправді містер Сем або ж це фіктивна особистість, яку наділили певними рисами.

Загалом американці висувають декілька версій, які пояснюють появу цього героя, що асоціюється із США. Одну з них пов'язують із британсько-американською війною 1812 р. Як вказано у фольклорних джерелах, чоловік на ім'я Сем Уїлсон займався доставкою яловичини військовим та підписував посудини з нею аббревіатурою *U.S.*, що походить від слів *United States*. Натомість солдати трактували її як *Uncle Sam* (Дядечко Сем) та розуміли, що продукти надійшли від зазначеного чоловіка. У цьому, як вважають, значна заслуга одного ірландського сторожа, який постійно переконував військових, що аббревіатура *U.S.* – це саме «Дядечко Сем», оскільки в ті часи замість слова «містер» часто говорили «дядько» (*uncle*).

В основі іншої версії лежить припущення про те, що одного разу під час екскурсії на заводі з виготовлення м'яса, на якому, власне, і працював американський герой (керував ним), екскурсант зацікавився дешифруванням *EA-US*, на що робітник відповів, що під *EA* зашифрований партнер, з яким співпрацює Уїлсон, – Ельберт Андерсон, а під *US* зашифрований сам Дядечко Сем. Оскільки американці вважали його працелюбним, справедливим, справжнім патріотом своєї країни, досить швидко

його образ утвердився як символ американського етносу, який уособлює патріотизм. Тому американці пишануться Дядечком Семом і щорічно вшановують його 13 березня. Є й інше припущення, згідно з яким цей образ з'явився завдяки художнику Томасу Нафту в періодичному виданні *“NY Lantern Weekly”*. Особливий статус Дядько Сем отримав під час війни, коли його було зображено на постері, на якому він пильно дивиться та показує пальцем, ніби говорить: *“I want you for U.S. army”* – закликає в такий спосіб приєднатися до американської армії.

Рисунок 2 є частиною статті, присвяченій відносинам Європейського Союзу (далі – ЄС) та Китаю. Жінка одягнена в одяг, що символізує уряд ЄС, та, відповідно, уособлює уряд ЄС, дракон символізує уряд Китаю, а символом уряду США є Дядечко Сем, який, як видно, невдоволений ситуацією. Американцям не до вподоби такі стосунки, тому Дядечко Сем демонструє бачення більшості, а отже, уособлює думки країни. У цьому випадку ілюстрація не суперечить змісту, а навпаки, сприяє крапцюму його розкриттю, лаконічно передає його сутність.

Рис. 2 [3]

Рисунок 3 також містить зображення Дядечки Сема, однак цього разу бачимо циліндроподібний капелюх із синьою стрічкою та слідами-плямами від томатів, які частково нагадують червоно-білі смуги американського прапора, проте в цьому випадку вони нерівномірні та не мають чітких контурів. Така ілюстрація супроводжує статтю, у якій йдеться про те, що не всі етнічні спільноти схвалюють політику США, тому капелюх Дядечки Сема, який уособлює США, має сліди від помідорів. На зображенні він визирає та бачить людей, які виступають проти нього, а отже, і проти самих американців (таку стратегію називають *anti-Americanism*). Отже, Дядечкові Сему не завжди відводять надто приємну роль. Він бере на себе «удар» і показує ставлення інших спільнот до американців у певний період.

Рис. 3 [10]

Рисунок 4 також ілюструє Дядечка Сема, який умовно займається спортом на біговій доріжці та намагається дістатися до смайла. Циліндричний капелюх залишається позаду, є велика ймовірність того, що він впаде на землю. Видається, що Дядечко Сем надто близько до бажаної цілі, проте все-таки досягнення її залишається на рівні прагнення. Оскільки ця ілюстрація є не частиною статті, а карикатурою, має місце припущення, що Дядечко Сем, представляючи американський народ, поривається задовольнити одвічне бажання американців здобути все найкраще та почуватися щасливими й задоволеними, перебувати на піку слави.

Рис. 4 [6]

На рисунку 5 Дядечко Сем уособлює американський уряд, який, як свідчить зображення, піклується про народ, у цьому випадку саме про дітей, яких має чим нагодувати. Це підтверджують пляшечки, що лежать у мішку за його плечима. Різноманітні діти підкреслюють сповідання сучасних цінностей американського етносу, які полягають у рівноправності та братерстві незалежно від кольору шкіри і віросповідання. Оскільки до колиски прикріплена табличка із цифрою, розуміємо, що діти уособлюють американський народ, чисельність якого на той час становила 300 мільйонів.

Рис. 5 [11]

Дядечко Сем – це «батько» американського народу, тобто його президент, який готовий допомогти, на що розраховують американці. Це підкреслюють простягнуті руки дітей. Не випадкова й невідповідність розміру коляски та зросту Дядечки Сема. На її тлі він видається зовсім низьким і невеличким. Однак це вкотре підтверджує, що американці не зважають на те, якими складними є деякі проблеми національного масштабу, і готові до боротьби задля кращого життя. Тому Дядечко Сем показує, що є ті, хто готовий докласти максимум зусиль, щоб досягнути поставлених цілей шляхом працелюбності, не дopusкати навіть думки, що можна поступитися.

Зовсім в іншому образі Дядечко Сем постає за столом переговорів (рис. 6) – має тут досить громіздку тілобудову. Про предмет перемовин здогадуємося з вказівника, на якому розміщено абревіатуру WTO (*World Trade Organization*), під якою розуміємо Світову організацію торгівлі. На відміну від більшості прикладів, де його змальовано могутнім, подекуди невдоволеним і готовим до боротьби, у цьому випадку він постає схвильованим та невпевненим. Про це свідчать вираз його обличчя та руки, якими він ніби намагається відштовхуватися від обуреного натовпу людей, які рішуче налаштовані проти нього. Одяг п'ятірки невдоволених людей свідчить про те, що кожен із них представляє різні країни (а саме Бразилію, Індонезію, Індію, Китай) та ЄС. Про це здогадуємося завдяки емблемі ЄС, тюрбану – елементові національного індійського одягу. Припускаємо, що ці люди, як і Дядечко Сем, представляють уряди своїх країн.

Рис. 6 [8]

Ілюстрація цілком відповідає змісту тексту та коротко дублює його вербальну частину. Зображення демонструє протистояння та невдоволення діяльністю США, і винний у цьому випадку американський уряд. На всіх зображеннях, на яких повністю видно одяг Дядечки Сема, бачимо капелюх-циліндр із вертикальними біло-червоними смугами та горизонтальну синю смугу із зірками, синій фрак із зірками на ньому або на манжетах рукавів і червоно-білі смугасті штани. Такий образ відбиває національну символіку, цілком збігаючись із прапором США.

Проведений аналіз свідчить про те, що Дядечко Сем не має стійкого, фіксованого та незмінного образу. Він змінюється залежно від кожного конкретного випадку. Йому відводять різні ролі, а саме ті, які вигідні комусь у певний час. Він має образ і комічного персонажа, і рішучого президента та уряду, і працелюбного, і сердитого американця, і того, хто готовий прийняти на свою адресу невдоволення та протести. З огляду на його графічну репрезентацію в різний час можемо стверджувати, що ця фігура мінлива. Його піддають усім можливим трансформаціям, які й показують певний шлях розвитку США та відображають, якою постає ця країна в очах інших спільнот.

На рисунку 7 поруч з американським символом демократії та свободи – Статуєю Свободи (*Statue of Liberty*) – спостерігаємо двох тварин: віслюка і слона. Статую Свободи уособлює одягнена в хітон жінка, яка тримає у правій руці смолоскип, а в лівій – скрижаль із датою прийняття Декларації незалежності США. Усі елементи Статуї мають своє символічне значення.

На відміну від реального образу статуї, її прототип на рисунку не має чіткого обличчя: вона вагається, намагаючись дивитися то в один бік, то в інший. Причиною цього є стратегії американських партій і політиків, які до них входять. У США склалося так, що прототипом республіканської партії є слон, а демократичної – віслук. Кожній із цих партій американці створили прототипічний образ тварин, які цілком відповідають їхнім політичним стратегіям. Загальновідомо, що республіканці та демократи постійно змагаються між собою за право бути першими та обирати стратегію розвитку країни. Демократи схильні вважати, що представники американського народу мають право керувати країною та за необхідності приймати відповідні рішення. Республіканці постійно заперечують цей підхід, мотивуючи це тим, що прості вихідці з народу не в змозі це зробити, та стверджують, що влада тоді перейде в руки віслуків.

Рис. 7 [7]

Під час чергової суперечки політики, спершу жартуючи, а потім сприймаючи це всерйоз, у виборчих перегонах почали послуговуватися зображенням віслюка. Перший випадок, коли в карикатурах було використано зображення слона, зафіксовано під час кампанії Авраама Лінкольна, якого, власне, й ототожнювали із цією твариною. Імовірно, зазначені тварини знайшли свій відбиток у політичних уподобаннях демократів і республіканців. Тому сьогодні в американському суспільстві знають, що під віслюками розуміють демократів, а під слонами – республіканців. На рисунку 7 тварини носять одяг політиків, які належать саме до тих партій, з якими їх асоціюють. Віслук, маючи сачок, прагне щось впіймати. Постійно борючись за право бути першими, політики згаданих партій намагаються робити все для того, щоб завоювати прихильність американців, уособленням яких у цьому випадку є Статуя Свободи. Вона показує вагання, оскільки американці не можуть прийняти остаточне рішення на користь тієї чи іншої партії.

На рисунку 8 задоволений Джордж Буш тримає на мотузці обох тварин, які дивляться на нього. Вони невдоволені й похнюплі, проте Президент США намагається показати, що він усе контролює та прагне знайти баланс між різними політичними силами. Як відомо, Джордж Буш часто змінював своє бачення з приводу цих партій. Періодично він схилявся до думки, що краще було би, якби у країні панували дві партії. А в інший час повертався до думки про панування однієї. Зауважимо, що як в одній, так і в іншій статті немає жодної згадки щодо цих тварин. Тому очевидно, що вони уособлюють американські партії, а будь-яке додаткове пояснення не потрібне.

Рис. 8 [5]

На рисунках 9 та 10 Джорджу Бушу відведено роль циркача і трюкача. На них продемонстровано відносини Президента США з республіканцями та демократами. Джордж Буш – республіканець, однак на рисунках ні віслук, ні слон не залишаються з ним, обидва намагаються втекти. Слон навіть перевертається на мамонта, коли Президент США показує фокус. Це свідчить про те, що він не може розраховувати на підтримку, оскільки до нього ставляться не так, як він хотів би цього насправді.

Рис. 9 [4]

Рис. 10 [4]

Рисунок 11 містить зображення Джорджа Буша, обличчя якого визирає з ковбойських чобіт, що є символом США та уособлюють такі риси, як хоробрість і міць. Їх часто використовують для верхової їзди, оскільки їхній гострий носок і підбор слугують засобом підстрахування для вершника. Чоботи частково відбивають американський стяг. Джордж Буш виглядає занепокоєним. Завдяки вербальному складнику статті розуміємо причини такого вигляду: республіканці, до яких зараховує себе Джордж Буш, не отримали бажану кількість місць у Конгресі США. Це значно послаблює його позиції. Він залишається на «коні», про що свідчать чоботи, і продовжує керувати, проте є засмученим.

Рис. 11 [9]

Американський стяг неодноразово зазнавав перевтілень, залишаючи культурну маркованість. На рисунку 12 прапором оповитий хрест, на рисунку 13 ним оповитий пістолет. Рисунок 14 демонструє одяг із символікою стягу. У масмедійному комунікативному просторі вони виконують різні функції та ролі. Такі модифікації зумовлені різними політичними ситуаціями, які є актуальними для американців на момент цієї масмедійної репрезентації. Завдяки таким перевтіленням сучасні масмедійні тексти набувають мультимодальних ознак, оскільки містять у своєму складі невербальні складники.

Рис. 12 [7]

Рис. 13 [12]

Рис. 14 [12]

Висновки. Отже, проаналізовані кризь призму ілюстративних компонентів масмедійні мультимодальні тексти дають змогу виявити та окреслити специфіку культурних реалій, цінностей, а також стан проблем, що є актуальними для американського етносу. Як бачимо, візуальні компоненти надають таким текстам особливого забарвлення, увиразнюють їх семантику. Прообразами американського суспільства є вигадані персонажі, зокрема тварини. Зафіксовано також непоодинокі випадки використання маніпулятивних стратегій завдяки прапору, яким оповиті різні предмети. Такі елементи контекстуально залежні та мають різне семантичне навантаження, від якого залежить комунікативно-прагматичний потенціал масмедійних текстів.

Література:

1. Макарук Л.Л. Мультимодальність сучасного англomовного масмедійного комунікативного простору : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04 ; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки ; Запорізький національний університет. Луцьк ; Запоріжжя, 2019. 635 с.
2. British and American flags vector image. URL: <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/british-and-american-flags-vector-1047954> (дата звернення: 17.09.2017).
3. The Economist. 2004. № 8405. Vol. 373. December, 11–17. 94 p.
4. The Economist. 2006. № 8484. Vol. 380. July, 1. 94 p.
5. The Economist. 2006. № 8513. Vol. 321. October, 10. 49 p.
6. The Economist. 2006. № 8500. Vol. 381. October, 21. 87 p.
7. The Economist. 2007. № 8525. Vol. 383. April, 21–27. 102 p.
8. Lynn T. The Guardian Newspaper Advertisements. URL: <http://a2mediatonilynn.blogspot.com/2010/11/guardian-newspaper-advertisements.html> (дата звернення: 17.03.2018).
9. Newsweek. 1999–2000. № 1. December, 27 – January, 3. 65 p.
10. Newsweek. 2000. № 1. January, 1. 60 p.
11. Newsweek. 2002. № 8. July, 8. 67 p.
12. Newsweek. 2007. № 16. March, 16 – April, 23. 58 p.

Makaruk L. Identifying American sociocultural values through the prism of multimodal patterns utilized in the English-language mass media

Summary. The purpose of this article is to study the sociocultural values of American people through the prism of multimodal means as manifested in the mass media. It is demonstrated that in the English-language mass media communicative space, non-verbal means are a significant source of sociocultural information with respect to the American population. Behind each picture that is utilized there is a certain background as a result of which they entered the mass media environment. In many cases, these images are not referred to directly in the articles which they accompany. One segment of these items exists in the mass media space in the form of caricatures, cartoons, and sketches. In a small percentage of cases, information presented in a multimodal way serves to provide information that supplements the content presented in the text of the article. Among the non-verbal components that reflect American values, realities, and stereotypes, some appear in the media so frequently that they do not need any explanation, and the articles in which they appear do not provide any explanations, because they have already been familiar for a long time. Our research has made it possible to determine that graphic units are not only a means of transmitting information within one specific context, but that they can also be described as important “accumulative signs” that gradually contribute additional information about the specific culture in a manner that is lasting. Humorous or satirical depictions

of events and situations by means of prototypes make it possible to form “composite portraits” of the Americans, including their way of life and their attitude to their political leaders. In the mass media communicative space, a significant number of texts have been identified in which well-known politicians are presented in a humorous manner. All of the texts containing sociocultural markers which we found include both verbal and nonverbal components. Cases have been identified where

comprehension of the content of the text is impossible without a knowledge of the verbal part, as the non-verbal components can be interpreted in many different ways. The verbal component to some extent diminishes the possibility of arbitrary interpretations and thus makes it possible to convey an accurate understanding of the meaning.

Key words: values, flag, image, functions, stylistic devices.